

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.26.61>

Геллер Є.Б.

кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт у сучасній Україні виступають не лише як сфери соціальної активності, а як важливі об'єкти публічно-правового регулювання та елементи гуманітарної політики держави, що безпосередньо впливають на рівень громадського здоров'я, соціальну згуртованість, національну безпеку та міжнародний імідж країни. В умовах воєнного стану їх значення істотно зростає, оскільки фізкультурно-спортивна діяльність набуває додаткових функцій соціальної адаптації, психологічної стабілізації та реабілітації постраждалих категорій населення. Водночас чинна система публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту залишається фрагментарною, інституційно неузгодженою та недостатньо орієнтованою на реалізацію комплексної гуманітарної місії.

Наявні проблеми проявляються у розпорешеності управлінських повноважень, недосконалої нормативно-правового забезпечення, відсутності єдиної стратегії розвитку, нерівномірності доступу до фізкультурно-оздоровчих послуг, а також у недостатній інтеграції реабілітаційних програм у систему державної політики. Особливо гостро ці недоліки проявляються в умовах воєнних викликів, коли зростає потреба у правовому, інституційному та організаційному переосмисленні ролі фізичної культури і спорту як елементів системи громадського здоров'я та соціальної стійкості. За таких умов актуалізується необхідність формування науково обґрунтованої

стратегії реформування публічного адміністрування, що поєднувала б правові, управлінські та гуманітарні підходи.

Стан наукової розробки проблеми характеризується значною кількістю праць, присвячених окремим аспектам фізичної культури, спорту та публічного управління. Теоретичні засади публічного адміністрування й адміністративно-правового регулювання розкрито у працях Ю. П. Битяка, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, А. Т. Комзюка, О. М. Бандурки. Гуманітарні та соціокультурні аспекти фізичної культури і спорту досліджували О. М. Обозна, Т. А. Кропивницька, В. Г. Кононович, С. М. Квіт. Питання державної політики у сфері спорту аналізувалися у працях О. М. Колупасової, А. В. Гусєва та інших учених.

Разом із тим у наукових дослідженнях недостатньо системно розглянуто правові засади та стратегічні напрями реформування публічного адміністрування фізичної культури і спорту саме в умовах воєнного стану. Відсутність комплексної міждисциплінарної концепції, що поєднувала б адміністративно-правові, гуманітарні та реабілітаційні аспекти, зумовлює необхідність подальших наукових пошуків і обґрунтування цілісної стратегії реформування зазначених сфер.

Метою наукової статті є вивчення правових засад та стратегії реформування публічного адміністрування фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану.

Визначена мета зумовлює необхідність насамперед звернення до аналізу норматив-

но-правових орієнтирів державної політики у сфері фізичної культури і спорту як базису для формування стратегії реформування публічного адміністрування в умовах воєнного стану. Саме законодавче закріплення ціннісних, соціальних і гуманітарних пріоритетів дозволяє окреслити межі компетенції суб'єктів публічної влади, визначити спрямованість управлінських рішень та забезпечити узгодженість державної політики із завданнями громадського здоров'я, соціальної стабільності й національної безпеки. У зв'язку з цим подальший виклад основного матеріалу доцільно розпочати з аналізу законодавчого визначення ролі фізичної культури і спорту в системі суспільних цінностей та гуманітарної політики держави як концептуальної основи для реформування публічного адміністрування у зазначених сферах.

Виклад основного матеріалу. Відтак цілком обґрунтованим видається закріплення на законодавчому рівні завдання для держави та інститутів громадянського суспільства щодо «визначення провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактору здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві» [1; 2], що має бути належним чином враховано під час формування державної політики [3, с. 90]. У свою чергу, гуманітарна політика в умовах економічної, політичної та духовної трансформації України покликана мінімізувати, а в перспективі – усунути ті чинники та ціннісні орієнтири в духовному житті суспільства, які втрачають значущість або гальмують суспільну динаміку, водночас посилюючи роль детермінант духовного поступу та зміцнення соціальної й інтелектуальної безпеки [4, с. 437].

У сучасних умовах воєнного стану зазначені завдання набувають додаткової актуальності. Воєнні дії, руйнування або тимчасова недоступність спортивної інфраструктури, нерівномірність доступу до фізкультурно-оздоровчих послуг, вимушене переміщення населення, посилення психоемоційного навантаження, а також потреба в реабілітації військовослужбовців і цивільних, які постраждали від війни, істотно змінюють пріоритети та практики державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Водночас фізична культура і спорт у цих умовах можуть виконувати стабілізаційну функцію – як засіб підтримання психічної стійкості, збереження фізичного здоров'я, соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб, формування згуртованості громад і розвитку реабілітаційних програм. Тому реформування публічного адміністрування у досліджуваних сферах потребує врахування безпекових обмежень, ресурсних втрат і водночас – потенціалу фізкультурно-спортивних практик як елементу системи громадського здоров'я та соціальної стійкості.

Для реалізації зазначених підходів необхідною є виважена й науково обґрунтована стратегія реформування публічного адміністрування сфер фізичної культури та спорту. При цьому ключова роль у її розробленні та впровадженні належить суб'єктам владних повноважень, від інституційної спроможності яких залежить узгодженість управлінських рішень, ефективність нормативно-правового забезпечення та результативність практичних заходів.

Стратегія реформування публічного адміністрування у сферах фізичної культури та спорту в Україні, на нашу думку, має ґрунтуватися на комплексному підході та передбачати для суб'єктів публічної влади реалізацію щонайменше чотирьох взаємопов'язаних напрямів діяльності.

Перший напрям полягає у формуванні та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, що передбачає визна-

чення стратегічних пріоритетів розвитку, цільових орієнтирів, а також оптимальний розподіл ресурсів, сил і засобів для досягнення запланованих результатів.

Другий напрям пов'язаний із модернізацією та інституційним удосконаленням самої системи публічного адміністрування у зазначених сферах, зокрема шляхом оптимізації організаційної структури, підвищення ефективності управлінських механізмів, удосконалення координації між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також запровадження сучасних управлінських технологій.

Третій напрям передбачає підвищення якості та доступності адміністративних послуг, а також формування цілісної й узгодженої законодавчої бази адміністративних процедур у сфері фізичної культури та спорту, що відповідає принципам правової визначеності, прозорості, підзвітності та орієнтації на потреби громадян.

Обґрунтовуючи виокремлення зазначених напрямів, ми виходимо з позиції, відповідно до якої не вся багатогранна діяльність органів виконавчої влади може бути ототожнена з державно-управлінською у вузькому науковому розумінні цього поняття як владно-організуючого впливу на суспільні процеси з метою їх упорядкування та спрямування. Зокрема, до такої діяльності належать розгляд індивідуальних адміністративних справ за зверненнями приватних осіб, надання адміністративних послуг дозвольно-ресстраційного характеру, прийняття обов'язкових рішень у публічно-господарських справах, захист порушених прав і свобод громадян, а також застосування заходів адміністративного примусу [5, с. 70]. Разом із тим, ми не поділяємо цю позицію у повному обсязі, оскільки вважаємо за доцільне розглядати надання адміністративних послуг крізь призму концепції належного врядування та відповідних індикаторів, що застосовуються експертами програми SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management – Програма

підтримки вдосконалення врядування та менеджменту) [6]. Серед ключових аспектів належного врядування особливе місце посідають саме якість адміністративних послуг та наявність ефективної законодавчої бази адміністративних процедур, що підтверджує органічний зв'язок між категоріями публічного адміністрування та сервісної діяльності держави.

Четвертий напрям, який доцільно включити до стратегії реформування, пов'язаний із розвитком системи спортивної та фізкультурно-реабілітаційної діяльності. У сучасних умовах, зокрема з урахуванням наслідків воєнних дій, цей напрям набуває особливого значення для відновлення фізичного, психічного та соціального здоров'я військовослужбовців, ветеранів, осіб з інвалідністю та інших вразливих категорій населення. Йдеться про формування державної політики у сфері спортивної реабілітації, створення спеціалізованої інфраструктури, підготовку фахівців, запровадження стандартів реабілітаційних послуг і забезпечення міжвідомчої координації між органами охорони здоров'я, соціального захисту, освіти та спорту [7; 8].

Таким чином, у межах наукового обґрунтування стратегії реформування публічного адміністрування у сферах фізичної культури та спорту в Україні доцільно зосередити увагу на чотирьох взаємодоповнювальних напрямках: формуванні державної політики, інституційному вдосконаленні системи управління, підвищенні якості адміністративних послуг і нормативно-процедурного забезпечення, а також розвитку системи спортивної реабілітації як важливої складової гуманітарної та соціальної політики держави. Саме у такій комплексній конфігурації зазначені напрями здатні забезпечити стійкий і збалансований розвиток фізичної культури та спорту в Україні.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що фізична культура і спорт у сучасній Україні мають розглядатися не лише як сфери соціальної активності, а як

важливі об'єкти публічно-правового регулювання та стратегічні складові гуманітарної, соціальної і безпекової політики держави. В умовах воєнного стану їх значення істотно зростає, оскільки вони виконують функції підтримання громадського здоров'я, соціальної згуртованості, психологічної стабільності та реабілітації постраждалих категорій населення.

Чинна система публічного адміністрування у сфері фізичної культури і спорту характеризується фрагментарністю, інституційною неузгодженістю та недостатньою нормативно-процедурною визначеністю, що обмежує її спроможність ефективно реагувати на виклики воєнного часу. За таких умов реформування публічного адміністрування має здійснюватися на основі комплексного підходу, який поєднує адміністративно-правові, управлінські, гуманітарні та реабілітаційні складові.

Стратегія реформування повинна реалізовуватися за чотирма взаємопов'язаними напрямками: формування та реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту; інституційне вдосконалення системи

публічного адміністрування; підвищення якості адміністративних послуг і нормативно-процедурного забезпечення; розвиток системи спортивної та фізкультурно-реабілітаційної діяльності. Саме у такій конфігурації можливе досягнення балансу між управлінською ефективністю, правовою визначеністю та гуманітарною спрямованістю державної політики.

Особливого значення набуває чітке розмежування компетенції між органами державної влади та органами місцевого самоврядування з урахуванням поділу фізичної культури і спорту на професійний та масовий сегменти, що дозволяє підвищити адресність і результативність управлінських рішень.

Таким чином, реформування публічного адміністрування фізичної культури і спорту в умовах воєнного стану має розглядатися як складова процесу зміцнення гуманітарної безпеки, громадського здоров'я та соціальної стійкості України. Реалізація запропонованої стратегії створює передумови для сталого розвитку зазначених сфер у воєнний та післявоєнний періоди й формування ефективної, правової та соціально орієнтованої моделі державного управління.

Анотація

У статті досліджено правові засади та стратегічні орієнтири реформування публічного адміністрування фізичної культури і спорту в Україні в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що фізична культура і спорт слід розглядати як об'єкти публічно-правового регулювання та складові гуманітарної політики держави, які мають системний вплив на громадське здоров'я, соціальну згуртованість, національну безпеку та міжнародний імідж України. Показано, що воєнний стан актуалізує додаткові функції фізкультурно-спортивної діяльності, зокрема соціальної адаптації, психологічної стабілізації та реабілітації військовослужбовців, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб і цивільного населення, постраждалого від війни. Виявлено ключові проблеми чинної моделі управління: фрагментарність і неузгодженість інституційної структури, розпорошеність управлінських повноважень, недостатня нормативно-процедурна визначеність, нерівномірність доступу до фізкультурно-оздоровчих послуг та слабка інтеграція реабілітаційних програм у державну політику. Наголошено на необхідності законодавчого закріплення гуманітарних пріоритетів фізичної культури і спорту та забезпечення їх імплементації у механізмах державного управління. Запропоновано комплексну стратегію реформування, що включає чотири взаємопов'язані напрями: (1) формування та реалізацію державної політики із визначенням стратегічних пріоритетів і ресурсних орієнтирів; (2) інституційне вдосконалення системи публічного адміністрування та координації між органами державної влади й місцевого самоврядування; (3) підвищення

якості адміністративних послуг і формування узгодженої законодавчої бази адміністративних процедур відповідно до принципів правової визначеності, прозорості та підзвітності; (4) розвиток системи спортивної та фізкультурно-реабілітаційної діяльності із запровадженням стандартів послуг, підготовкою фахівців і міжвідомчою взаємодією. Зроблено висновок, що реалізація запропонованої стратегії сприятиме посиленню гуманітарної безпеки, підвищенню соціальної стійкості та формуванню ефективної, правової й людиноцентричної моделі управління у воєнний і післявоєнний періоди.

Ключові слова: публічне адміністрування; фізична культура і спорт; воєнний стан; гуманітарна політика; адміністративні процедури; адміністративні послуги; спортивна реабілітація.

Heller E.B. Legal principles and strategy for reforming public administration of physical culture and sports in conditions of martial law

Summary

The article examines the legal principles and strategic guidelines for reforming public administration of physical culture and sports in Ukraine in conditions of martial law. It is substantiated that physical culture and sports should be considered as objects of public legal regulation and components of the state's humanitarian policy, which have a systemic impact on public health, social cohesion, national security and the international image of Ukraine. It is shown that martial law actualizes additional functions of physical culture and sports activities, in particular social adaptation, psychological stabilization and rehabilitation of military personnel, veterans, internally displaced persons and the civilian population affected by the war. Key problems of the current management model are identified: fragmentation and inconsistency of the institutional structure, dispersion of management powers, insufficient regulatory and procedural certainty, uneven access to physical culture and health services, and weak integration of rehabilitation programs into state policy. The need for legislative consolidation of humanitarian priorities of physical culture and sports and ensuring their implementation in state management mechanisms is emphasized. A comprehensive reform strategy is proposed, which includes four interrelated areas: (1) formation and implementation of state policy with determination of strategic priorities and resource guidelines; (2) institutional improvement of the public administration system and coordination between state authorities and local self-government; (3) improvement of the quality of administrative services and formation of a coordinated legislative framework for administrative procedures in accordance with the principles of legal certainty, transparency, and accountability; (4) development of a system of sports and physical culture and rehabilitation activities with the introduction of service standards, training of specialists and interagency interaction. It is concluded that the implementation of the proposed strategy will contribute to strengthening humanitarian security, increasing social stability and forming an effective, legal and people-centered management model in the war and post-war periods.

Key words: public administration; physical culture and sports; martial law; humanitarian policy; administrative procedures; administrative services; sports rehabilitation.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України. Офіційний вісник України. 2015. № 102. С. 163.
2. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2025 р. № 525-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-2025-p#Text>

3. Моргунов О. А. Фізична культура та спорт як напрямок публічного адміністрування в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 88–92.
4. Соціальна і гуманітарна політика: підручник / [авт. кол.: В. П. Трошинський, В. А. Скурятівський, М. В. Кравченко та ін.]; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського. Київ: НАДУ, 2016. 792 с.
5. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.
6. Мельниченко Б. Б. Основні принципи діяльності органів публічного управління в Україні: адаптація до європейських стандартів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Том 2. С. 118–120.
7. Нікітенко С. В. Особливості нормативно-правового регулювання фізичного виховання і спорту в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 1. С. 95–100.
8. Легеза Ю.О., Пушкіна О.В. Міжнародні та національні стандарти правового регулювання реалізації та захисту права на охорону здоров'я. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 147–152.

Дата надходження статті: 22.08.2025

Дата прийняття статті: 26.08.2025

Опубліковано: 29.09.2025